שרשי מצות שחיטה

סימן א׳

שחיטה וכיסוי הדם

עיין ברשב״א בתורת הבית דף כ״א ע״א ובראב״ה בבדק הבית שם, דלהרשב״א כיסוי הדם הוא חלק ממצות שחיטה, והרא״ה סובר שכיסוי הוא מצוה בפ״ע, ונ״מ דלהרשב״א לא שייך לברך על כיסוי עובר לעשייתו דבכדי לעשות כן הוה צריך לברך קודם השחיטה, שהרי שחיטה היא תחלת מצות כיסוי, ולפיכך יותר נכון לברך אחר הכיסוי, ולהרא״ה שפיר דמי לברך בין שחיטה לכיסוי דזה חשיב עובר לעשייתו. ועי״ש הרבה ראיות לשתי השיטות.

ראיות הרא״ה, חדא דמברכין על שחיטה בפ״ע ועל כיסוי בפ״ע. ועוד, דשחיטת בהמה א״צ כיסוי, והרי נמצא שמצות שחיטה אפשר להיות מקוים בשלימותה בלא כיסוי. ועוד ראיה, דבשר שנשחט מותר אף אם הדם אינו מכוסה. (ברם, עיין בשער הציון סי׳ תצ״ח ס״ק קכ״ח בשם ר״ח דכיסוי מעכב בהכשר הבשר השחוטה, ומשו״ה שוחט שנאנס ולא יכל להכין עפר לכיסוי מערב יום טוב מותר לכסות דם הבהמה ביו״ט, דהצורך לבשר כשר לשמחת יו״ט דוחה האיסור הכרוך בחפירת עפר לכיסוי. ומ״מ אנן קי״ל כרש״י בביצה דף ח׳ ע״ב דס״ל כהרא״ה דהשוחט אסור לכסות דם בהמה ביו״ט אע״פ שנאנס ולא

יכל להכין עפר מעיו״ט, מפני שכיסוי אינו מעכב בהכשר הבשר השחוטה, ויכול לשמוח ביו״ט ולאכול בו בשר אף בלא כיסוי הדם.)

ראיות הרשב״א, חדא מנוסח ברכת הכיסוי, דמברכין על כיסוי הדם בלשון ״**על** כיסוי״, כמטבע ברכת מצוות קיומיות, ולא מברכים לכסות הדם בלשון ״**ל**כסות״ כמטבע ברכת מצוות חיוביות, ואע״ג דלאחר ששחט לא סגי דלא לכסות, וע״כ היינו טעמא דכיסוי נידון כמצוה קיומית מפני שהיא חלק ממצות שחיטה ושחיטה היא מצוה קיומית. ועוד ראיה, דשחיטה שאינה ראויה א״צ כיסוי, ורק שחיטה ראויה צריכה כיסוי, מפני שכיסוי הוא גמר השחיטה, וכל זמן שנתקלקל תחלת השחיטה ונתבטל מצותה א״צ לגמור. ועוד ראיה משיטת ר׳ יהודה בדף פ״ו ע״ב דאדם שיש חיה שחוטה לפניו, ודם החיה עדיין לא מכוסה, ויש לפניו עוף שאינו שחוט, צריך לכסות תחלה דם החיה ורק אח״כ לשחוט את העוף, ואע״פ שזה מנתק מעשה שחיטת העוף מברכת השחיטה שברך על שחיטת החיה, וע״כ טעמא דמלתא מפני שצריך לגמור מצות שחיטת החיה קודם שיתחיל במצות שחיטת העוף. ואפי׳ לשיטת החכמים החולקים על ר׳ יהודה, אם שחט ואח״כ שח, שכבר הפסיק בין ברכת שחיטה הראשונה ומעשה השחיטה האחרונה, צריך לכסות תחלה בכדי לגמור מצות שחיטת החיה הראשונה. ועוד ראיה, דכיסוי אינו חשיב הפסק בין שחיטה לשחיטה להצריך ברכה אחרת על השחיטה השניה, וכן שחיטה אינה חשובה הפסק בין כיסוי וכיסוי להצריך ברכה בפ״ע על הכיסוי השני.

ועיין באו״ז סי׳ שפ״ו שכתב ששוחט, בכדי להקרא מומחה, א״צ לדעת כל הלכות שחיטה, וסגי אם אומר על

זה הייתי שואל, אבל מ"מ השוחט בכדי להקרא מומחה צריך לדעת הלכות חמשת הדברים הפוסלים את השחיטה וגם הלכות כיסוי הדם. הרי שידיעת הלכות כיסוי מעכבת במומחיות השוחט והיתרו לשחוט, וזה משמע כהרשב"א דכיסוי הוא חלק משחיטה. אמנם, הרמ"א בסי' א' ס"ב לא מזכיר שהשוחט בכדי להקרא מומחה צריך לדעת הלכות כיסוי, אע"ג דהלכות אלו מצויות הן, וע"כ ס"ל להרמ"א כעין שיטת הרא"ה דכיסוי אינו חלק מהשחיטה. וכעין זה כתב הרמ"א בסי' י"ט ס"ד כהרא"ה דטוב שלא לדבר בין שחיטה וכיסוי, ודייק הפמ"ג במ"ז סק"ה מלשון "טוב" שהרמ"א מיעץ אותנו לחוש לשיטת הרשב"א בתורת חומרא, אבל הרמ"א לא ס"ל כהרשב"א מעיקרא דדינא, רק הרמ"א ס"ל דמותר לדבר בין שחיטה לכיסוי משום שכיסוי אינו חלק מהשחיטה וכהרא"ה. וכ"כ הרמ"א בהדיא בסי' כ"ח ס"א דכיסוי הדם הוי מצוה בפ"ע, וע"כ כיסוי הדם אינו מעכב בהכשר הבשר השחוטה.

אמנם, מפרשי השו"ע בסי' כ"ח הק' דהשו"ע והרמ"א בסי' י"ט ס"ה פסקו דאם שח בין שחיטת בהמה ראשונה ושחיטת בהמה שניה שצריך תחלה לכסות דם הבהמה הראשונה ורק אח"כ לשחוט הבהמה השניה, וזה משמע כדברי הרשב"א דכיסוי הוי חלק ממצות שחיטה. ועיין בפמ"ג בשפ"ד בסי' כ"ח סק"ב שכתב וז"ל מ"מ לענין זה הוה מצוה בפני עצמה דהשחיטה כשרה עכ"ל. הפמ"ג לא באר איך שונים הדינים האלו מהדדי, ולמה נידון כיסוי כמצוה בפ"ע לגבי היתר הבשר באכילה וכיוצ"ב ולמה נידון כחלק ממצות שחיטה לגבי הפסק בין ברכת השחיטה ושחיטת הבהמה השניה. מלבד זה צ"ב דהא כל ראיות הרא"ה הן אליבא דהלכתא, וכמו"כ כל ראיות

הרשב״א הן אליבא דהלכתא. ונר׳ דע״כ צ״ל דכיסוי נידון גם כמצוה בפ״ע וגם כחלק ממצות שחיטה, שיש ב׳ בחינות במצות כיסוי, בחינה אחת הקושרת אותה למצות שחיטה, ובחינה אחרת המנתקת אותה ממצות שחיטה. ויש לעיין מה טיבן של ב׳ בחינות אלו.

ויש לפרש ע״פ מש״כ בספר החינוך מצוה תנ״א דשרש מצות שחיטה הוא להמית הבהמה באופן שמוציא דם הנפש א״נ באופן שאין בו צער בעלי חיים. ומשו״ה בעינן דוקא מן הצואר ודוקא בסכין בדוק. ושמעתי עוד שרש אפשרי במצות שחיטה בשם מו״ר הרמש״ם רוזנצוייג שליט״א דשחיטת חולין הוא כשחיטת קדשים, דכתיב בדברים פי״ב פכ״א וזבחת כאשר צויתיך וילפי׳ שחיטת חולין משחיטת קדשים, ע״ש ברמב״ן ובאב״ע, והיראים במצוה תנ״ו מנה שחיטת קדשים ושחיטת חולין יחדיו במצוה אחת, והרי המביא דורון לת״ח כמביא ביכורים, עיין כתובות דף ק״ה ע״ב, ואכילת החסיד הוא כאכילת מזבח, עיין מסילת ישרים פכ״ו, וא״כ מאד מסתבר שחולין צריכין שחיטה כמו קדשים. ועוד יש לפרש שהתורה הצריכה שחיטה בכדי שלא נהיו רגילים באכילת בשר, פן נצטרך לבריות, כמ״ש התוספתא למס׳ ערכין פ״ד ה״י והמסילת ישרים בפי״ג.

בשרש מצות כיסוי, הספר החינוך במצוה קפ״ז באר שהוא למנוע אותנו מאכזריות, דמדת אכזריות היא לאכול הבשר כשהדם שהוא הנפש עדיין רואה. והרשב״ם על התורה ויקרא פי״ז פי״ג באר ששרש מצות כיסוי הוא בכדי להרחיק אותנו מאכילת דם, שהתורה צותה אותנו להסתדר באופן שהדם יהיה אינו ראוי לאכילה. וכעין זה כתבו הרמב״ן ובעל הטורים וכלי יקר שם. ברם, הספורנו שם

באר ששרש מצות כיסוי הוא להסיר הכנת המצא שדים שם, והאבן עזרא באר שהתורה צוותה אותנו לכסות הדם בכדי שלא יחשוב הרואה שהוא דם נשפך לע״ז. כמובן, טעמים אלו האחרונים אינם שייכים כלל למצות שחיטה.

ויתכן לפרש דמצות כיסוי נידון כחלק ממצות שחיטה מחמת הדמיונות בין שרשה ושרש מצות שחיטה, דהיינו חיזוק הרחמנות וריחוק האכזריות (דציווי התורה שנמנע מלצער בעלי חיים הוא בכדי שלא נהיה אכזרים, עיין רמב״ן לדברים פכ״ב פ״ו, והובאו דבריו לקמן) וריחוק אכילת דם, ואפ״ה נידון במקצת כמצוה בפ״ע מחמת ההבדלים בין שרשה ושרש מצות שחיטה, דהיינו ששחיטה היא להרחיק אותנו מעניות ולקדש הבשר כבשר קרבן, וכיסוי הוא להסיר הכנת השדים ולמנוע אותנו מע״ז.

סימן ב׳

שחיטה והוצאת דם

הספר החינוך מצוה תנ״א נותן ב׳ שרשים למצות שחיטה. א׳ בכדי למנוע צער בעלי חיים, וב׳ בכדי להוציא דם הבהמה שלא נאכל דם הבהמה. ועיין בהגהות מרדכי פ״ב סי׳ תר״ב שפי׳ שכפי ריבוי יסורי הבהמה בשעת מיתתה, כך מתמעט הדם היוצא מן הבהמה בשעת מיתתה, וכפי מיעוט יסוריה כך מתרבה הדם היוצא. וא״כ שני הטעמים עולים בקנה אחד, דשרש מצות שחיטה היא למעט ביסורי הבהמה בשעת מיתתה בכדי להוציא דם מן הבהמה שלא נאכל דם.

ועפ״ז יש לפרש הא דס״ד בגמ׳ דף כ״ח ע״ב דחתיכת ורידים בעוף לר׳ יהודה היא חלק עצמי ממעשה השחיטה. דמבואר בגמ׳ בדף כ״ט ע״א דחיתוך ורידים תפקידה להוציא דם מהעוף, וס״ד דמאחר שעיקר טעם שחיטה היא להוציא דם, ור״י מצריך חיתוך ורידים בכדי להוציא דם, א״כ חיתוך ורידים צ״ל חלק עצמי ממעשה השחיטה.

וע״ע בפרש״י בדף כ״ז ע״א ד״ה חטהו, דלשון שחיטה הוא לשון ניקוי מדמו. ואע״ג דהתורה השתמשה בלשון שחיטה לגבי קדשים, והשתמשה רק בלשון זביחה גבי חולין, מ״מ אנחנו קוראים לשחיטת חולין בשם שחיטה, והרי אנחנו בלשוננו שהוא לשון בני אדם מייחסים לשחיטת חולין תפקיד של ניקוי הבהמה מדם, ודו״ק.

ועפ״ז יש לפרש שיטת רש״י שם ד״ה דלא, שאסר לאכול מבשר בהמה שנשברה המפרקת שלה ע״י סכין השחיטה מיד לאחר מעשה שחיטתה. והראשונים הרבו להקשות על שיטה זו של רש״י. אמנם, עיין בהגהות מרדכי הנ״ל דשבירת מפרקת בשעת שחיטה מבליע דם באברים, וא״כ מעשה השבירה מנגדת בחלוטין לשרש מצות שחיטה, ומשו״ה ס״ל לרש״י דמעשה כזה אם מצומדת למעשה שחיטה פוסלת את מעשה השחיטה.

ועפ״ז ג״כ יתיישב קושית הבית הלוי בח״ב סי׳ י״א אותיות ה׳ וו׳ על שיטת רש״י בדף כ״א ע״ב שמדאורייתא השוחט צריך לכתחלה לשחוט כל שני הסימנים, והק׳ הבית הלוי דרק במצוות מצינו ענין של לכתחלה ובדיעבד, אבל תפקיד השחיטה היא להתיר את הבהמה באכילה, וא״כ למה שייך ענין של לכתחלה אצל שחיטה. ונראה לפרש דלפרש״י תפקיד השחיטה היא להוציא דם הבהמה, ושחיטת כל שני הסימנים מוציא הרבה יותר דם משחיטת

רוב הסימנים, ולפיכך אפי׳ את״ל דשחיטה לאו מצוה היא, מ״מ שייך לומר דלכתחלה צריך לשחוט כל שני הסימנים בכדי להוציא ריבוי דם.

ועפ״ז אפשר לפרש למה פשיטא לה להגמ׳ בדף כ״ז ע״ב דחגבים א״צ שחיטה, אע״ג דלא פשיטא לה להגמ׳ למה דגים א״צ שחיטה. הרמב״ם בפ״א ה״ג ורש״י בדף ס״ו ע״א בשם הבה״ג והרשב״א בסוגיין נתנו טעמים שונים מנ״ל דחגבים א״צ שחיטה, והפר״ח בסי׳ י״ג סק״א תי׳ בפשיטות דדגים וחגבים פטורים משחיטה מפני שדמן מותר באכילה, וא״כ א״צ דיון נפרד לדגים ולחגבים, אלא הגמ׳ ס״ד דתרוייהו בעו שחיטה והגמ׳ מסיקה, מגזה״כ אחת, דתרוייהו א״צ שחיטה, דהואיל ואין דמם אסור, אין שרש להצריך שחיטה אצלם.

סימן ג׳

שחיטה ואכזריות

הספר החינוך במצוה תנ״א כתב דשרש מצות שחיטה היא למנוע צער בעלי חיים. ועיין ברמב״ן בדברים פכ״ב פ״ו שבאר דקפידת התורה במניעת צער בעלי חיים איננה בעבור למנוע צער הבהמות, אלא הקפידא היא בעבור למנוע אכזריות מבני אדם. וז״ל הרמב״ן, תועלת מצות שחיטה היא להדריכנו בנתיבות הרחמים גם בעת השחיטה, שאין רחמיו של הקב״ה מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכינו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אלא טעם המצוה היא ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים

מאד עכ״ל. וא״כ מבואר הוא דשרש מצות שחיטה הוא למנוע ממנו אכזריות.

ועל דרך זה יש לפרש הא דשחיטה במחובר פסול. יש ב׳ סוגי שחיטה במחובר כדאיתא בטוש״ע סי׳ ו׳ ס״ב. הסוג הראשון, שחיטה בצפורן המחובר לגוף השוחט. ונר׳ דשחיטה כזו פסולה מפני שהיא מהפכת את גוף האדם למכונת המתה, ושחיטה כזו ודאי עלולה לגרום אכזריות גדולה.

הסוג השני של שחיטה במחובר כולל שחיטה בצפורן המחובר לגופו של אדם אחר או לגופו של בהמה ושחיטה בסכין המחובר לקרקע. הרמב״ן בדף ט״ז ע״ב ס״ד דשחיטה במחובר פסולה פן יבא השוחט לשחוט בלא כח אדם, והריטב״א ס״ד שגזרו משום צואר בהמה למעלה שמא ידרוס, אך הרמב״ן והריטב״א מסיקים דאין זה הטעם ששחיטה במחובר פסולה. ונר׳ דאולי שחיטה כזו פסולה מפני שהאדם צריך להכיר ולהרגיש שהוא הוא הממית את הבהמה, וכל זמן שהסכין טפל לו הוא שפיר יכול להרגיש את זה, אבל אם הסכין הוה טפל לגוף אחר או לקרקע, האדם יכול להטעות את עצמו ולחשוב שהוא מתנתק ממעשה המתת הבהמה.

ובזה אתי שפיר שיטת הרמב״ם, שהרמב״ם בפ״א הכ״א הכשיר שחיטה בשן וצפורן המחוברים ללחי או ליד שנחתך מהבהמה, ופסל שחיטה בצפורן המחובר לגוף הבהמה, והטור בסי׳ ו׳ כתב שאפי׳ שן המחובר ללחי הנחתך פסול לשחיטה, ורע״א שם כתב דהל״ל דצפורן המחובר לבהמה חיה אפ״ה כשרה לשחיטה, אכן נר׳ ששיטת הרמב״ם היא שכל צפורן הטפל להאדם השוחט כשר לשחיטה, וכגון צפורן המחובר ליד הנחתך

מהבהמה, אבל כל שאינו טפל להאדם השוחט פסולה, וכגון צפורן שעוד מחובר לגוף הבהמה, דאז הצפורן הוי טפל לגוף הבהמה יותר ממה שהוא טפל לגוף השוחט.

ואולי היינו טעמא נמי דשחיטה צ"ל מכח גברא ושחיטה ע"י גרמא פסולה כדאמרי' בדף ט"ז ע"א, שהאדם השוחט ע"י גרמא אינו מכיר ומרגיש שהוא הוא הממית את הבהמה, ויכול לבא על ידי זה לידי אכזריות. וע"ע בראש"ש פ"ב סי' ח' דשחיטה בלא כוונת מעשה הויא כשחיטה בלא כח גברא, ולכאורה הדמיון צ"ב, דכוונת מעשה וכח גברא הם שני דברים שונים, ואולי כוונת דבריהם היא כנ"ל, שהשוחט בלא כוונת מעשה אינו מרגיש שהוא הוא הממית את הבהמה, ואע"פ שבפועל הסכין שחט מכחו, הרי הוא מנתק עצמו מתוצאת מעשיו ואינו מקבל אחריות בעדם, ומהאי טעמא נמי שחיטה שלא מכח גברא פסולה, שהשוחט מנתק את עצמו מאחריות תוצאת מעשיו.

על דרך זה יש לפרש ג"כ הא דשחיטה בחלדה פסולה. הראשונים נחלקו בגדר חלדה. התוס' והרגמ"ה בדף כ' ע"ב פי' דחלדה ר"ל ששוחט הסימנים ממטה למעלה. בניגוד, הרמב"ם בפ"ג מהל' שחיטה ה"י והסה"ת הובאו דבריו בהגה"מ שם אות ה' פי' דחלדה היינו שחיטה באופן שהסכין מתכסה מהעינים, ומשו"ה אפי' הכניס סכינו תחת מטלית שאינה מחוברת לבהמה ושחט שחיטתו פסולה, ומשו"ה כל זמן שהסכין נראה לעינים אפי' אם ניקב בצואר הבהמה והכניס סכינו בנקב ושחט שחיטתו כשירה. וכן הגמ' בדף כ' ע"ב מביאה מאן דאמר דחלדה היינו דוקא כשהסכין מכוסה מהעינים.

ויש לעיין למה פסולה שחיטה בסכין המתכסה מהעינים. ויש לפרש משום שכשהסכין מתכסה אז יש יותר סיכויים

שיטריף וינבל ולאו אדעתיה, והתורה עשתה סייג שלא נאכל נבילות בטעות, וזה דחוק. אלא נראה לפרש שהתורה רצתה שלא יקל בעינינו ענין ההמתה, ואפי׳ ענין המתת הבהמות, ומשו״ה התורה רצתה שנסתכל במעשה המתת הבהמות שלנו, או לכל הפחות שיתקיים אצלינו האפשרות להסתכל בה, שעל ידי זה שנוכל להסתכל בההמתה נשקול ענין המתה במשקל הראוי לו, ומשו״ה חלדה דהיינו שמתכסה הסכין מהעינים פסולה, דאולי ע״י שאנחנו לא יכולים להסתכל בההמתה יקל בעינינו ענין ההמתה.

ועל דרך זה אפשר לפרש ג״כ מח׳ המרדכי בסי׳ תר״ד והאו״ז בסי׳ שפ״ו אם מסירים הנוצה מצוארי העופות קודם שחיטה או לא, שהמרדכי הביא שנהגו העם למרוט הצואר בעופות שלא יחלידו תחת הנוצה אע״ג דאיכא צער בעלי חיים, והאו״ז כתב שאין למרוט הצואר משום צער בעלי חיים.

בפשטות יש לפרש שהאו״ז דוגל בהצורך למעט צער בעלי חיים, והמרדכי דוגל בערכים המנגדים לצורך מניעת צער בעלי חיים, כגון הצורך להבטיח שלא תפסל השחיטה בחלדה, דאם יחלד השחיטה אז יופסד מצות שחיטה ויאסר הבשר לישראלים ויהיה בל תשחית ויתמעט שויון הבשר ויופסד ממונן של ישראל. ואם נפרש כן, אז להמרדכי יש מתח בין הערך של צער בעלי חיים והערכים של מצות שחיטה ושמירת ממון ישראל ומניעת בל תשחית.

אמנם, לפי דברינו הנ״ל יש לפרש בדרך אחר, דעיקר טעמא דאיסור צער בעלי חיים הוא בכדי להרחיק אותנו מאכזריות, ועיקר טעם דמניעת חלדה הוה נמי בכדי

להרחיק אותנו מאכזריות, וא״כ כוונת המרדכי אפ״ל דממ״נ נתרחק מאכזריות, או במנענו מלמרוט צוארי העופות או במרטנו הצוארים בכדי לשמור מחלדה, ומאחר ששני הדרכים יש בהם מניעת אכזריות, ממילא נוכל להכריע למרוט ע״פ הערכים האחרים של קיום מצות שחיטה ושמירת ממון ישראל ומניעת בל תשחית.

סימן ד׳

הערות בענין צמחונות

א. כתוב בתורה בדברים פי״ב פ״כ בכל אות נפשך תאכל בשר. ור׳ סעדי׳ גאון בספר המצוות מהדורת הגריפ״פ במצות עשה צ״ה מנה אכילת בשר לתיאבון במנין המצוות שלו. והגריפ״פ הביא בשם הזית רענן דיש מצוה באכילת פירות, דכתיב כי ממנו תאכל.

ובאר הגריפ״פ בשם התשב״ץ הקטן דהיינו טעמא שיש מצוה, ולא רק רשות, לאכול בשר תאוה ופירות, בכדי שנרבה בברכות.

ועוד באר בשם היפה מראה על הירושלמי סוף מסכת קידושין פ״ד הי״ב דיש מצוה ולא רק רשות לאכול בשר תאוה מפני שהאדם צריך לחוס על גופו, למנוע צערו, ולדרוש בריאותו ועידונו, כדאמרי׳ בירושלמי שם שהקב״ה עתיד להעמיד את האדם בדין על כל הנאה שלא נהנה ממנה, וכדמצינו שאסור לאדם לחבול בעצמו, וכדמצינו שנזיר מביא קרבן חטאת ונקרא חוטא מפני שציער עצמו מן היין. ועיין במסילת ישרים פי״ג בבאור

מדת הפרישות הרבה מאמרי חז״ל המצביעים לנקודה זו. וה״נ כשהגוף תאו, האדם צריך למנוע צער התאוה ולאכול בשר. והיינו המצוה לאכול בשר.

ונר׳ שהרס״ג והגריפ״פ הלכו בדרך הראב״ד, הובאו דבריו בטור או״ח סי׳ ר״מ, שפי׳ הפסוק צדיק אוכל לשובע נפשו דר״ל שצדיק משביע את נפשו דהיינו גופו, שזו היא מדת הצדיק למנוע צער מגופו ולדרוש שביעתו. ועל דרך זה כתב החובות הלבבות בשער עבודת האלקים בפרק ד׳ דכאשר נחקור על די הסיפוק להגיע מן העולם אל המזון נמצאנו מצווה בו. ברם, דברי הרס״ג והגריפ״פ תמוהים הם, ובאמת רוב ראשונים לא מנו אכילת בשר תאוה כמצוה בפ״ע.

ונראה לפרש שיטת הרס״ג ע״פ מש״כ הרמב״ם בפ״ח מהל׳ תשובה ה״ב, דהנשמה והשכל הם עיקר האדם, ורק הם יעמדו לעתיד לבא, מפני שהגוף הוא רק מכונה או בהמה שהנשמה מניעה אותו ומשתמש בו לצרכה. וכך התנצל הרמ״ה בעבור הרמב״ם, וז״ל במס׳ סנהדרין דף צ׳ ע״א (עמ׳ שלב במהדורת יד רמ״ה החדשה) הגוף לנשמה ככלי מעשה לאדם, ואם נאמר שהגוף נדון לפי שנעשה מעשה על ידו, א״כ גם חרבו וקשתו וכל כליו שנעשה מעשה על ידן ידונו עכ״ל. הרי שהרמ״ה מסביר שלהרמב״ם הגוף דומה ממש לכלי מעשה כגון חרב וקשת. וא״כ, שהגוף הוי רק מכונה להנשמה, מסתבר שכמו שחס התורה על הבהמות, בצוותה עלינו להמנע מלצער בעלי חיים, כך צותה התורה לחוס על הגוף, דלא עדיף גוף האדם מגוף הבהמה.

ברם, שאר הראשונים אפשר להיות סבורים שהגוף איננו מכונה להנשמה בלבד, וכמ״ש הרמ״ה עצמו שם, בהתנגדו למ״ש בעבור הרמב״ם, וז״ל גופו של אדם יש בו רוח חיים ונמצא מרגיש בכל מה שהוא עושה ויש בו דעת לעשות טוב ורע אבל הכלי אין בו אחת מכל אלו עכ״ל. הרי סובר הרמ״ה שהגוף יש בו דעת לעשות טוב ורע בעצמאות מהנשמה, ומשו״ה הגוף יעמוד לעתיד לבא כמו הנשמה ויקבל שכרה, שהגוף משתתף עם הנשמה, מעלה את הנשמה ומתעלה ע״י הנשמה, וא״כ גוף האדם מעולה מגוף הבהמה, וראוי לגוף האדם לשאוף למדריגה גבוהה של קדושה הבאה ע״י סיגוף ועינוי, והתורה צותה לנו שנחוס רק על גופות הבהמות, שאין להם ענין של שאיפה להתעלות.

ב. איתא בסנהדרין דף נ״ט ע״ב דאדם הראשון לא הותר לו בשר באכילה וכשבאו בני נח התיר להם. והראשונים נחלקו איזה השתנות חלה בעולם בין ימות אדם הראשון לימות בני נח שלפיה נשתנה הסטטוס של בשר ממאכל האסור למאכל המותר, כמבואר בח״ג מספר ״בעיות הזמן בהלכה״ שנכתב באנגלי״ת ע״י הרה״ג ר׳ יהודה בלייך שליט״א, עמ׳ רל״ז ואילך.

הרמב״ן בבראשית פ״א פכ״ט באר דבימות אדם הראשון לא היה לאדם בעלות על הבהמות, ולפיכך לא הותר בשר בהמות לבני אדם לאכול, אבל מאחר שהציל נח את כל הבהמות ממי המבול, נעשה נח בעלים עליהם, והותר בשרם לו ולצאצאיו לאכול.

הספר העיקרים ש״ג פט״ו באר בדרך אחר, שלאחר המבול נולד צורך להדגיש הפער שבין אדם ובין בהמה,

פן יתנהגו אנשים לאחיהם בני אדם באותה ההנהגה שמתנהגים כלפי הבהמות, כמו שמצינו בקין שהרג את אחיו את הבל כמו שהיה הורג בהמות.

הבעל הטורים בבראשית פ"א פכ"ט והמלבי"ם פ"ט פ"ג כתבו בדרך שלישי, שהושפל מדריגת האדם, שבימות אדם הראשון לא תאוו בשר ולא הוצרכו לבשר לבריאותם, ולאחר החטא והמבול ירדו תאוה וחלישות הגופים לעולם והוצרכו לבשר.

והמרגליות הים לסנה' שם הביא מספר עולם ברור בשם האריז"ל שהושפל מדריגת הבהמות, שבימות אדם הראשון יכלו הבהמות למלא תפקידם בעולם בעודם חיים, ולא הוצרכו לתיקון, אבל אחר המבול לא יכלו למלא תפקידם בעולם בחייהם, והוצרכו לתיקון זה שישחטו ויאכלו ועל ידי זה שבשרם יעניק אומץ לאנשים ויאפשר בני אדם להצליח בעבודת השי"ת ישיגו תיקונם.

ונראה לפרש בדרך חמישי, ע"פ מש"כ בפסחים דף מ"ט ע"ב דכל העוסק בתורה מותר לאכול בשר וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר, ופי' המהרש"א דעם הארץ אסור לאכול בשר פן יטעה בין בשר כשר ובשר טריפה ויבא לאכול בשר טריפה, אבל השבט מוסר בפל"ו פי' דעמי הארץ לא הגיעו למדריגה שבה יכולים לתקן הבשר, ורק ת"ח הגיעו לאותה מדריגה. ועפ"ז יש לפרש דאדם הראשון לא היה במדריגה שבה יכל להעלות הבשר ולתקנה, ורק נח וצאצאיו הגיעו בכח לאותה מדריגה, שסבלו יסורין נוראין בתיבה עם ובעד כל בעלי חיים, וכמה הרפתקי עדו עלייהו, ואע"פ שבהרבה מקצועות ירדה מדריגת דור נח ממדריגת דור אדם הראשון, מ"מ במקצוע זה המעניק יכלת לתקן בשר הבהמות, אתכשר דרי.